Annelere Uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının Annelerin Çocuk Sevme Durumlarına ve Aile İşlevlerine Etkisinin İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Tekin

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3550065X>

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD,
Kırıkkale – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 12.05.2019

Kabul: 20.11.2019

On-line Yayın: 31.12.2019

Anahtar Kelimeler

Aile Eğitimi

Çocuk Sevme

Aile İşlevleri

Duygu Düzenleme

Duygusal Gelişim

Öz

Bu çalışma, annelere uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, annelerin çocuk sevmeye durumlarına, aile işlevlerinden duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme davranışlarına ve çocuklarının duygu düzenlemelerine olan etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın deney grubunu, 48-72 aylık çocuğa sahip 21 anne ve çocukları oluştururken, kontrol grubunu da 48-72 aylık çocuğa sahip 21 anne ve çocukları oluşturmuştur. Deney grubunu oluşturan annelere 13 hafta süre ile haftada bir gün 90 dakika olmak üzere Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programı uygulanmıştır. Kontrol grubundaki annelere herhangi bir eğitim verilmemiştir. Verilen eğitim programının etkililiğini ölçmek amacıyla Barnett Çocuk Sevme Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçekleri ve Duygu Düzenleme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevme Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerinden elde edilen verilerde ANCOVA kullanılırken, çocuklardan elde edilen Duygu Düzenleme Ölçeği verileri için t Testi kullanılmıştır. Ailelerin demografik özelliklerinin analizinde frekans, yüzde ve ortalama değerleri alınmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde, annelere verilen eğitim sonunda, annelerin Barnett Çocuk Sevme Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerinden aldığı öntest son test puanlarına bakıldığında, deney ve kontrol grubu ortalama puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca eğitim programına katılan annelerin çocuklarının duygu düzenleme ölçeği puanlarındaki ortalama artışın, herhangi bir eğitim almayan annelerin çocuklarının puanlarındaki ortalama artıştan anlamlı olarak daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak annelere verilen Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, etkili olduğu görülmüştür.

DOI: [10.9761/JASSS29121](https://doi.org/10.9761/JASSS29121)

Atıf Bilgisi / Reference Information

Tekin, N. (2019). Annelere Uygulanan Çocukların Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının Annelerin Çocuk Sevme Durumlarına ve Aile İşlevlerine Etkisinin İncelenmesi. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 78, Winter, p. 13-27.

A Study Into The Effect of the Educational Program Applied to Mothers to Support the Emotional Development of Children on the Mothers' Case of Liking Their Children and Their Family Functions

Asst. Prof. Dr. Neslihan Tekin

Kirikkale University, Faculty of Education, Department of Elementary and Early Childhood Education
Kirikkale – TURKEY

Article History

Submitted: 12.05.2019

Accepted: 20.11.2019

Published Online: 31.12.2019

Key Words

Parent Education

Liking Children

Family Functioning

Emotion Regulation

Emotional Development

Abstract

The current study was carried out to investigate the effect of The Educational Program to Support the Emotional Development of Children that was applied to mothers on the mothers' case of liking their children, on the behaviours of Affective responsiveness, Affective Involvement as the family functions and on the emotion regulations for their children. The test group of the study was made up of 21 mother having a child at the age of 48-72 months old and their children while control group was comprised of 21 mothers having a child at the age of 48-72 months old. The mothers comprising the test group were applied The Educational Program to Support the Emotional Development of Children for 13 weeks once a week for 90 minutes. In order to assess the efficacy of the educational program given, Barnett Liking of Children Scale, Sub-scales of Affective responsiveness, and Affective Involvement which are considered within Family Assessment Scale and Emotion Regulation Scale were used. In the analysis process of datas, for the Emotion Regulation Scale datas which are attained from children, t test has been used while ANCOVA is used for the Barnett Liking of Children Scale, Affective Responsiveness and Affective Involvement subscale datas which are implemented to mothers. In the analysis of families' demographic features, frequency, percentage and average values has been considered. In the view of gathered findings, at the end of mothers' training, considering the pretest and post-test points which are obtained by mothers from Barnett Liking of Children Scale, Family Assessment Scale, Affective Responsiveness and Affective Involvement subscales, it's seen that the average points of experimental and control groups has differentiated considerably. Besides, it's determined that the average increase of points of children's Emotion Regulation Scale whose mothers attended the training programme are considerably higher than those children whose mothers did not attend any training programme. As a conclusion, it was found that The Educational Program to Support the Emotional Development of Children was effective.

DOI: [10.9761/JASSS29121](https://doi.org/10.9761/JASSS29121)

1. GİRİŞ

İnsan, sosyal bir varlıktır. Sosyal ilişkiler, bireyin, kültürün ve toplumun yapısını doğrudan etkilemektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005, 166). Yaşam boyu süren sosyalleşme ise toplumun bir bireyi olma sürecini, çocuk ve onu yetiştiren arasında aktif bir etkileşimi kapsamaktadır. Bireyin bir grubun üyesi olması, diğerlerinin sosyal beklentilerini kabul etmesi ve yerine getirmesini içermektedir (Kağıtçıbaşı, 1998:47-65; O'Hagan ve Smith, 2004:37; Özbay, 2004:64). Sosyalleşme süreci doğumdan hemen sonra başlayıp insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın, etkilediği davranışların çoğu özellikle erken çocukluk döneminde belirgin hâle gelmektedir (Onur, 2004:297). Bu dönem, insan hayatında ileriki yıllara temel oluşturan beceriler açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocuğun ilk çevresi olan aile, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için birincil sorumlulukta bir kurum ve toplumsallaşmanın baskın bir aracı olarak görülmektedir (Ryder, 1995:47). Bu süreç, çocukların duygusal gelişimlerinden bakıldığında ise ailevi durumlar, aile bireylerinin duygusal ihtiyaç ve arzularının konuşulmasını gerektirdiğinden, aile çocukların duygusal yeterliklerinin geliştirildiği, birincil bağlam olma özelliği göstermektedir (Saarni, 1997:145). Her ne kadar duygusal gelişimdeki hedef duygusal yeterliliğe ulaşmak olsa da her çocuk bu yeterliliğe ulaşamayabilmektedir. Denham'a göre aktif birer sosyal kavrayışçılar olan çocuklar, başkalarının duygusal ifadelerini, gördükleri şeyleri sürekli anlamaya ve örnek almaya çalışmaktadırlar (Denham, 1998:105-106). Bu nedenle ailenin, çocuğuyla olan iletişimi ve model olması çocuğun duygusal becerilerini şekillendirmesinde önemli bir faktördür (Ramsden ve Hubbard, 2002:657-658). Ayrıca okul öncesi dönemde çocuğun büyümesiyle birlikte çevresiyle olan etkileşimlerinin artması sonucu çocukların duygusal açıdan sosyalleşmelerinde gözle görülür bir fark görülmektedir. Bu dönemde çocukların duygularının sosyalleşmesi, çocukların duygu düzenlemelerine katkı sağlamaktadır. Bu duygusal gelişim ise çocukların sosyal gelişimini desteklemektedir (Denham1998:14). Bundan dolayı, çocukların duygusal gelişimlerinde önemli bir yere, göreve sahip olan ailelere, çocuklarının duygusal gelişimlerine yönelik olarak hazırlanmış destek ve eğitimlere gereksinim duyulmaktadır. Çocukların duygusal gelişimlerine yönelik ailelerine uygulanan programlar sonrasında (Havighurst vd. 2004), anne babaların, çocuklarının duygusal gelişimlerinde olumlu katkılar sağladıkları görülmektedir. Bu çalışma, annelere uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, annelerin çocuk sevme durumlarına, aile işlevlerinden duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme davranışlarına ve çocuklarının duygu düzenlemelerine olan etkisinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı, annelere uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, annelerin çocuk sevme durumlarına, aile işlevlerinden duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme davranışlarına ve çocuklarının duygu düzenlemelerine olan etkisinin incelenmesidir.

2.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, deney grubunda yer alan annelere verilen eğitimin etkisini ölçmek amacıyla öntest sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubundaki annelere Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programı uygulanırken kontrol grubundaki annelere herhangi bir eğitim verilmemiştir. Eğitim verilmeden önce deney ve kontrol grubunu oluşturan anne ve çocuklarına ön testler uygulanırken eğitimden sonra da deney ve kontrol grubunu oluşturan anne ve çocuklarına son testler uygulanmıştır. Öntest-sontest, kontrol gruplu model, özellikle sosyal bilimler alanında en çok kullanılan modeller arasında yer almaktadır. Bu modelde, rastgele örneklem yöntemi ile oluşturulmuş biri deney, diğeri kontrol grubu olmak üzere iki grup bulunur.

Her iki grupta da deney öncesinde ve sonrasında ölçümler yapılır (Büyüköztürk vd. 2012, s. 205-206; Kılcal, 2010, s. 116; Kaptan, 1998, s. 87).

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Etimesgut ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi bağımsız anaokullarından, çalışmayı kabul eden iki anaokulu ve bu anaokullarına devam eden 48-72 aylık çocuğa sahip toplam 42 anne ve çocukları oluşturmuştur. Bu annelerden 21'i deney grubunda bulunurken 21'i de kontrol grubunda yer almıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanmasında, ailelerle ve çocuklarla ilgili genel bilgileri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) kullanılmıştır.

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan annelerin ve ailelerinin demografik bilgileri araştırmacı tarafından hazırlanan açık ve çoktan seçmeli soruların yer aldığı Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

2.4.2. Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği

Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği (Barnett Liking of Children Scale – BLOCS), Barnett ve Sinsini, (1990) tarafından, insanların çocuklara yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Aracın, Türkiye için geçerlik ve güvenirlik çalışması Duyan ve Gelbal (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği 0.854 ve iç tutarlılık katsayısı 0.92 olarak belirlenmiştir. Ölçekte 14 madde yer almaktadır ve her madde için kişilerin düşüncelerini “Hiç katılmıyorum” yanıtından, “Tamamen katılıyorum” yanıtına kadar 7 derecede belirtmeleri istenmektedir (Gelbal ve Duyan, 2008:40; Gelbal ve Duyan, 2010:129).

2.4.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ailelerin işlevlerini belli alanlarda yerine getirip getirmediğini belirlemeye yönelik bir ölçektir. Aile Değerlendirme Ölçeği, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar olmak üzere toplam yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekte her biri bir alt ölçeğe ait olan toplam 60 madde yer almaktadır. Her madde de olumlu ya da olumsuz aile yaşamına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Aile üyelerinden son iki ayı dikkate alarak her madde için kendilerini dörtlü likerte (Aynen Katılıyorum, Büyük Ölçüde Katılıyorum, Biraz Katılıyorum, Hiç Katılmıyorum) değerlendirmeleri istenmektedir. Bu çalışmada Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçekleri kullanılmıştır. Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği, aile bireylerinin her türlü uyaran karşısında tüm duygularını en uygun şekilde göstermesi anlamına gelmektedir. Burada aile üyelerinin duygularını açıkça ifade edip edemediği 6 madde ile değerlendirilmektedir. Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği test-tekrar test güvenirliği 0,78 ve Cronbach-alfa katsayısı 0,59 olarak bulunmuştur. Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçeği, aile bireylerinin birbirlerine ilgi, bakım ve sevgi göstermelerini içermektedir. Burada aile üyelerinin ne derecede gereken ilgiyi gösterdikleri 7 madde ile değerlendirilmektedir. Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçeğinin test-tekrar test güvenirliği 0,62 ve Cronbach-alfa katsayısı 0,38 olarak tespit edilmiş (Bulut, 1990:6-9,18).

2.4.4. Duygu Düzenleme Ölçeği

Duygu Düzenleme Ölçeği (Emotion Regulation Checklist, ERC) çocukların duygu düzenlemelerini (farklı durumlarda uygun pozitif veya negatif duyguları gösterme, sürdürme ve bastırma) belirlemek amacıyla Shields ve Cicchetti (1999) tarafından geliştirilmiştir. Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ), Kararsızlık/ Olumsuzluk ve Duygu düzenleme olmak üzere iki alt ölçekten ve 24 maddeden oluşan, anne, baba ve öğretmen raporuna dayalı bir ölçektir. Maddeler 4'lü likert tipi ölçek

ile değerlendirilmektedir (1=Nadiren\Neredeyse Hiç, 2=Bazen,3=Sık Sık ve 4= Her Zaman). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Altan (2006) tarafından yapılmıştır. Altan'ın çalışmasında, temel amaç farklı durumlarda çocukların pozitif ve negatif duygularını tepki olarak yansıtarak, sürdürerek ve bastırarak uygun duygu düzenlemesini yapabilme yeteneğini ölçmek olduğundan, duygu düzenlemenin alt ölçekleri (Olumsuzluk/Kararsızlık ve Duygu Düzenleme) arasında seçim yapılmamış, onun yerine ölçekten toplam puan alınmıştır. DDÖ için iç tutarlılık değeri incelendiğinde 0.75 olarak tespit edilmiştir (Altan,2006:58-59).

2.5. Çocukların Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının İçeriği

Çocukların Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programı 13 oturumdan oluşmaktadır. Bu oturumlar sırasıyla: Tanışma ve Programın Tanıtımı, Erken Çocukluk Döneminin Önemi ve Çocuğun Gelişim Özellikleri, Erken Çocukluk Döneminde Aile ve Çevrenin Önemi, Duygular ve Hayatımızdaki Önemi, Duygu, Düşünce ve Davranış İlişkisi, Çocuklarda Duygusal Gelişim I, Çocukların Duygusal Gelişim II, Çocukların Duygusal Gelişimlerini Desteklemek I, Çocukların Duygusal Gelişimlerini Desteklemek II, Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Tutumlarının Yeri, Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Çocuk İletişimi ve Dinlemenin Önemi, Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Çocuk İletişiminde Kullanılan Dilin Önemi, Duygusal Gelişimde Empati ve Önemi. Program on üç hafta ve haftada bir gün doksan dakika şeklinde yürütülmüştür (Tekin,2016:74-75).

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Duygu Düzenleme Ölçeği'nden elde edilen veriler SSPS 15 paket programı yardımı ile bilgisayar ortamına aktarılmış ve uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerinden elde edilen puanlarda ANCOVA kullanılırken, çocuklardan elde edilen Duygu düzenleme ölçeği puanları için t testi kullanılmıştır. Ailelerin demografik özelliklerinin analizinde frekans, yüzde ve ortalama değerleri alınmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle çalışmaya katılan anne ve çocuklarının demografik özelliklerine ardından annelere uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, annelerin çocuk sevmeye durumlarına, aile işlevlerinden duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme davranışlarına ve çocuklarının duygu düzenlemelerine etkisine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan anne ve çocuklarının demografik özelliklerinin analizinde frekans, yüzde ve ortalama değerler alınmıştır.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Annelerin Demografik Özellikleri

Annelerin Demografik Özellikleri		Deney		Kontrol		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Annelerin Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	1	4,76	1	4,76	2	4,76
	Ortaokul Mezunu	1	4,76	0	0	1	2,38
	Lise Mezunu	6	28,57	9	42,86	15	35,71
	Ön lisans Mezunu	2	9,52	1	4,76	3	7,14

	Üniversite Mezunu	10	47,62	10	47,62	20	47,62
	Lisansüstü Mezunu	1	4,76	0	0	1	2,38
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Annelerin Mesleği	Memur	5	23,81	5	23,81	10	23,81
	İşçi	1	4,76	2	9,52	3	7,14
	Serbest meslek	0	0	2	9,52	2	4,76
	Emekli	1	4,76	1	4,76	2	4,76
	Ev hanımı	14	66,67	11	52,38	25	59,52
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Annelerin Medeni Durumu	Evli	21	100,00	21	100,00	42	100,00
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Ailenin Yaşayan Çocuk Sayısı	Tek çocuk	8	38,100	10	47,62	18	42,86
	İki çocuk	11	52,38	10	47,62	21	50,00
	Üç çocuk ve daha üstü	2	9,52	1	4,76	3	7,14
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00

Tablo1’de deney ve kontrol grubunu oluşturan annelerin demografik özellikleri incelendiğinde, en yüksek oranla hem deney hem de kontrol grubunu oluşturan annelerin %47,62’sinin üniversite mezunu, deney grubunu oluşturan annelerin %66,67’sinin, kontrol grubunu oluşturan annelerin %52,38’inin ev hanımı oldukları görülmüştür. Annelerin medeni durumlarına bakıldığında, hem deney hem de kontrol grubunu oluşturan annelerin %100’ünün evli oldukları tespit edilirken, deney grubunu oluşturan annelerin %52,38’inin iki çocuğa sahip oldukları, kontrol grubunu oluşturan annelerin ise %47,62’sinin tek çocuğa, %47,62’sinin de iki çocuğa sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Annelerin Çocuklarının Demografik Özellikleri

Çocukların Demografik Özellikleri		Deney		Kontrol		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Yaşadığı Aile Tipi	Çekirdek Aile	21	100,00	21	100,00	42	100,00
	Geniş Aile	0	0	0	0	0	0
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Kan Bağı Durumu	Öz	21	100,00	21	100,00	42	100,00
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Cinsiyetleri	Kız	10	47,61	10	47,61	20	47,62
	Erkek	11	52,38	11	52,38	22	52,38
	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00
Daha Önce Okul	Evet	15	71,43	14	66,67	29	69,05
Öncesi Kurumuna	Hayır	6	28,57	7	33,33	13	30,95
Gitme Durumu	Toplam	21	100,00	21	100,00	42	100,00

Tablo 2’de deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin çocuklarının demografik özellikleri incelendiğinde, hem deney hem de kontrol grubunda yer alan annelerin çocuklarının %100’ünün çekirdek aile ve öz çocuk oldukları görülürken, %52,38’inin erkek çocuk oldukları saptanmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin çocuklarının daha önce okul öncesi kurumuna gitme

durumlarına bakıldığında, deney grubunda yer alan annelerin çocuklarının %71,43'ünün, kontrol grubunda yer alan annelerin çocuklarının %66,67'sinin daha önce okul öncesi kurumuna gittikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Annelerin ve Çocuklarının Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Deney					Kontrol				
	n	$\bar{X}$	S _x	Med.	Min.	Mak.	n	$\bar{X}$	S _x	Med. Min. Mak.
Annelerin Yaşı	21	36,62	5,801	35,00	29	52	21	34,48	5,297	33,00 26 46
Babaların Yaşı	21	39,90	6,139	39,00	31	54	21	36,95	4,080	37,00 31 46
Ailenin Aylık Geliri	21	3696,67	1656,844	3000,00	1500	8000	21	3008,57	1415,130	2500,00 1600 6000
Çocukların Yaşı (ay)	21	61,24	8,384	64,00	46	72	21	67,43	3,385	67,00 63 75

Tablo 3'de deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin ve çocuklarının demografik özellikleri incelendiğinde, deney grubunda yer alan annelerin yaş ortalamalarının $x=36,62$ olduğu görülürken, kontrol grubunda yer alan annelerin yaş ortalamalarının $x=34,48$ olduğu görülmüştür. Babaların yaş ortalamalarına bakıldığında, deney grubunda yer alan babaların yaş ortalamalarının $x=39,90$ olduğu, kontrol grubunda yer alan babaların yaş ortalamalarının ise $x=36,95$ olduğu saptanmıştır. Deney grubunu oluşturan ailelerin aylık gelir ortalamalarının $x=3696,67$ Türk lirası olduğu, kontrol grubunu oluşturan ailelerin aylık gelir ortalamalarının $x=3008,57$ Türk lirası olduğu tespit edilmiştir.

Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programının, annelerin çocuk sevme durumlarına, aile işlevlerinden duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme davranışlarına, çocuklarının duygu düzenlemelerine etkisinin olup olmadığını bulmak için ilk olarak deney ve kontrol gruplarında kullanılan ölçeklerin öntestlerinden elde edilen puanların benzer olup olmadığına bakılmıştır. Deney ve kontrol gruplarında yer alan annelerin ve çocukların ilgili değişkene ait öntest puan dağılımlarının normal olduğu durumlarda ilişkisiz örneklem için t testi, normal olmadığı durumlarda ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Deneysel işlemin etkililiğinin değerlendirilmesinde öntestlerden elde edilen puanlarda fark olması durumunda bu farklılığın son test üzerindeki olası etkisinin kaldırılmasına yönelik olarak ANCOVA (kovaryans analizi) önerilmektedir (Büyüköztürk, 2011:47). Burada öntest puanları kodeğişken olarak analize dâhil edilmektedir. Böylece grupların önteste göre düzeltilmiş son test puanları karşılaştırılmış olmaktadır. Öntestlerden elde edilen puanların benzer olması durumunda da ANCOVA kullanımının hata varyansını azalttığı belirtilmektedir (Dimitrov ve Rumrill, 2003:161). ANCOVA, normallik ve varyansların homojenliği gibi varsayımlara sahiptir. Fakat ANCOVA'nın, varyansların homojenliği varsayımı karşılandığında, normallik varsayımının ihlaline karşı güçlü bir yöntem olduğu belirtilmektedir (Levy, 1980:835-840; Aktaran: Zientek, Nimon ve Hammack-Brown, 2016:641). Bu sebeple varyansların homojenliğinin sağlandığı ölçekler için ANCOVA, bu varsayımın karşılanmadığı ölçeklerde ise iki grubun öntest-son test fark puanlarına ait ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen bu fark puanları her iki grup için de normal dağılım gösterdiği durumda ilişkisiz örneklem için t testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığının incelenmesinde çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart hatalarına bölünmesi ile elde edilen z-istatistiği hesaplanmıştır. Hesaplanan z-istatistiğinin $\alpha=0,05$ için $\pm 1,96$ aralığında olması dağılımın normalden anlamlı olarak çarpık veya basık olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, 2017:42; Tan, 2016:99). Varyansların homojenliği için ise Levene testine ait sonuçlar kriter olarak alınmıştır; elde edilen F değerine ilişkin p değeri anlamsız ($p>0,05$) olduğunda varyansların homojen olduğu söylenebilir.

(Büyüköztürk, 2017:48).

Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerinden elde edilen öntest ve sontest puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Annelere Uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçeklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek	Grup	n	Ortalama	ss	ist	Çarpıklık		ist	Basıklık	
						Hata	z		Hata	z
Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği Öntest	Deney	21	87,29	7,25	-,600	,501	-1,198	,266	,972	0,274
	Kontrol	21	72,429	12,081	-,874	,501	-1,745	1,832	,972	1,885
Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği Sontest	Deney	21	94,333	3,568	-,623	,501	-1,244	-,658	,972	-0,677
	Kontrol	21	71,381	12,048	-,697	,501	-1,391	1,534	,972	1,578
Duygusal Tepki Verebilme Öntest	Deney	21	3,413	,576	-1,38	,501	-2,754	1,729	,972	1,779
	Kontrol	21	3,08	,414	,931	,501	1,858	,519	,972	0,534
Duygusal Tepki Verebilme Sontest	Deney	21	3,651	,320	-,927	,501	-1,850	,601	,972	0,618
	Kontrol	21	2,976	,426	,514	,501	1,026	-,505	,972	-0,520
Gereken İlgiyi Gösterme Öntest	Deney	21	3,111	,481	-,858	,501	-1,713	,766	,972	0,788
	Kontrol	21	3,016	,333	-,560	,501	-1,118	-,716	,972	-0,737
Gereken İlgiyi Gösterme Sontest	Deney	21	3,278	,359	-,718	,501	-1,433	-,249	,972	-0,256
	Kontrol	21	3,016	,320	,225	,501	0,449	-,836	,972	-0,860

Tablo 4'te Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeklerine ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, ölçek uygulamalarının birçoğu için hem deney hem de kontrol grubundan elde edilen verilerin normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği görülmektedir. Yalnızca Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği öntest uygulamasında deney grubundan elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği görülmektedir; çarpıklık katsayısı için z istatistiği 1,96'dan büyüktür.

Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçekleri için deney ve kontrol gruplarına ait öntest puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla uygulanan ilişkisiz örneklem için t testi ve Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Annelere Uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçekleri İçin Öntest Puanlarının Farklılığının İncelenmesine Ait t Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

t Testi	Grup	n	Ortalama	sd	t	p
Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği	Deney	21	87,290	40	4,834	0,00
	Kontrol	21	72,429			
Gereken İlgiyi Gösterme	Deney	21	3,111	40	0,746	0,46
	Kontrol	21	3,016			
Mann Whitney U Testi	Grup	n	Sıra ortalama	Sıra toplamı	U	p
Duygusal Tepki Verebilme	Deney	21	26,29	552,00	120,00	0,01
	Kontrol	21	16,71	351,00		

Tablo 5'te Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçekleri için öntest puanlarının farklılığının incelenmesine ait t testi ve Mann Whitney U testi sonuçları incelendiğinde, annelere uygulanan Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeğinden elde edilen öntest puanları, annelerin deney veya kontrol grubunda olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Yani, annelere eğitim verilmeden önce elde edilen Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeği puanları bakımından deney ve kontrol grupları benzerdir. Barnett Sevmeye Ölçeği Ölçeği ve Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği puanları deney ve kontrol grupları için karşılaştırıldığında bu puanların, annelerin deney veya kontrol grubunda olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Yani, annelere verilen eğitim öncesinde elde edilen ölçek puanları bakımından deney ve kontrol grupları benzer değildir.

Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği ve Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeklerinde deney ve kontrol grupları için öntestler arasındaki fark anlamlı bulunduğu için, öntestlerin benzer olduğu Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeğindeki ölçümlerin daha hatasız kestirilmesi ve uygulama birliği için öntest puanlarının modele kodeğişken olarak alındığı ANCOVA deseni ile veriler analiz edilmiştir. Her bir ölçek için varyansların homojen olduğu belirlenmiştir (Barlett $F= 3,658$ ve $p = 0,063$; duygusal $F = 0,049$ ve $p = 0,826$; İlgi $F = 0,562$ ve $p = 0,458$). Annelere uygulanan eğitim programının etkililiğinin incelenmesi için uygulanan ANCOVA deseni sonuçları tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Annelere Uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçekleri Öntest Puanlarına Göre Sontest Puanlarının ANCOVA Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Eta kare
Barnett Çocuk Sevmeye	Model	8221,296	2	4110,648	342,666	0,000	,946
	Öntest	2689,772	1	2689,772	224,221	0,000	,852
	Grup	761,689	1	761,689	63,495	0,000	,619
	Hata	467,847	39	11,996			
	Toplam	8689,143	41				
	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Eta kare
Duygusal Tepki Verebilme	Model	8,203	2	4,101	70,990	0,000	,785
	Öntest	3,424	1	3,424	59,269	0,000	,603
	Grup	2,170	1	2,170	37,560	0,000	,491
	Hata	2,253	39	,058			
	Toplam	10,456	41				
	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Eta kare
Gereken İlgiyi Gösterme	Model	3,375	2	1,687	33,411	0,000	,631
	Öntest	2,655	1	2,655	52,562	0,000	,574
	Grup	,425	1	,425	8,417	0,006	,178
	Hata	1,970	39	,051			
	Toplam	5,345	41				

Tablo 6’da Annelere uygulanan Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği, Duygusal Tepki Verebilme ve Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçekleri öntest puanlarına göre sontest puanlarının ANCOVA sonuçları incelendiğinde, Barnett Çocuk Sevmeye ölçeği için önteste göre düzeltilmiş sontest ortalamalarının deney ve kontrol gruplarında birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($F_{(1,39)}=63,495$; $p<0,05$). Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını alan deney grubundaki annelerin ortalama Barnett Çocuk Sevmeye puanı ($\bar{X} = 88,217$), kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X} = 77,497$) anlamlı olarak daha yüksektir. Eta-kare değerleri incelendiğinde ise, farklı işlem gruplarında olmanın, öntest puanlarından bağımsız olarak, Barnett Çocuk Sevmeye ölçeği sontest puanlarındaki değişkenliğin %62’sini açıkladığı görülmektedir.

Tablo 6’ya bakıldığında, Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği için önteste göre düzeltilmiş sontest ortalamalarının deney ve kontrol gruplarında birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($F_{(1,39)}= 37,560$; $p<0,05$). Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını katılan deney grubundaki annelerin ortalama Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği puanı ($\bar{X} = 3,554$), kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X} = 3,073$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Eta-kare değerleri incelendiğinde ise, farklı işlem gruplarında olmanın, öntest puanlarından bağımsız olarak, Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği sontest puanlarındaki değişkenliğin %49’unu açıkladığı görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde, Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeği için önteste göre düzeltilmiş sontest ortalamalarının deney ve kontrol gruplarında birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($F_{(1,39)}= 8,417$; $p<0,05$). Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını katılan deney grubundaki annelerin ortalama Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeği puanı ($\bar{X} = 3,248$),

kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X} = 3,046$) anlamlı olarak daha yüksektir. Eta-kare değerleri incelendiğinde ise, farklı işlem gruplarında olmanın, öntest puanlarından bağımsız olarak, Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeği son test puanlarındaki değişkenliğin %18'ini açıkladığı görülmektedir.

Buna göre, annelere uygulanan eğitim programının, annelerin çocuk sevmeye, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme davranışlarında olumlu yönde katkıda bulunduğu söylenebilir. Annelerin çocuk sevmeye davranışlarındaki farka, uygulanan eğitim programında yer alan özellikle başta “Erken Çocukluk Döneminin Önemi ve Çocuğun Gelişim Özellikleri” ve “Erken Çocukluk Döneminde Aile ve Çevrenin Önemi” oturumları olmak üzere programın tüm oturumlarında yer alan etkinliklerin neden olduğu söylenebilir. Annelerin duygusal tepki verebilme davranışlarındaki farka, uygulanan eğitim programında “Duyguların Hayatımızdaki Önemi” oturumunda yer alan, duygunun ve işlevlerinin ne olduğu, sağlıklı kalabilmek için duyguların farkına varmanın ve ifade etmenin önemine yönelik etkinliklerin neden olduğu düşünülebilir. Ayrıca “Duygu, Düşünce ve Davranış İlişkisi” oturumunda yer alan, annelerin duygularını çeşitli şekillerde ifade etmelerine yönelik çalışmaların ve duygu, düşünce ve davranış arasındaki ilişkiye yönelik etkinliklerin de bu farkı oluşturduğu söylenebilir. Diğer oturumlarda yer alan erken çocukluk döneminin önemi ve bu dönemde aile olarak çocuğun duygusal gelişimini nasıl destekleyeceklerine yönelik etkinliklerin de bu farka neden olduğu söylenebilir. Annelerin gereken ilgiyi gösterme davranışlarındaki farkın nedeninin ise uygulanan eğitim programında yer alan “Duyguların Hayatımızdaki Önemi” ve “Duygu, Düşünce ve Davranış İlişkisi” oturumlarının yanı sıra “Çocukların Duygusal Gelişimlerini Desteklemek”, “Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Tutumlarının Yeri”, “Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Çocuk İletişimi ve Dinlemenin Önemi”, “Çocuğun Duygusal Gelişiminde Anne Baba Çocuk İletişiminde Kullanılan Dilin Önemi” ve “Duygusal Gelişimde Empati ve Önemi” oturumlarındaki etkinliklerin olduğu düşünülebilir.

Kurtulmuş’un (2003) araştırmasının bulguları incelendiğinde, bu çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Kurtulmuş çalışmasında, 4-6 yaş grubu çocuğu olan annelere uygulanan “Anne Eğitim Programı” sonunda, annelerin Aile Değerlendirme Ölçeği’nin, aile üyelerinin her türlü durum karşısında en uygun tepkiyi verebilmesi anlamına gelen, sevgi, mutluluk ve neşe gibi duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü ve korku gibi duyguları da içeren Duygusal Tepki Verebilme alt boyutu, Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutu ve diğer alt boyutlarından aldıkları puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Deney grubundaki annelere verilen eğitim sonucunda annelerin duygusal tepki verebilme ve aile ilişkilerini algılama düzeylerinin eğitimden olumlu yönde etkilendiği saptanmıştır. Yeşilyaprak’ın (2007) duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik psiko-eğitim programının, kişilerin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi-oluşlarına etkisini incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasının bulgularının da araştırmanın bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Programa katılan kişilerin, plasebo ve kontrol gruplarındakilere kıyasla, duygusal farkındalık düzeylerinde anlamlı bir yükselme olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Gençoğlu’nun (2012) Duygu Odaklı Terapi’ye dayalı olarak hazırlanan “Duygusal Farkındalık Eğitimi’nin” genç yetişkinlerin iyimserlik düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında da, Duygusal Farkındalık Eğitimi’nin, genç yetişkinlerin iyimserlik düzeyi üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Bu eğitimin genç yetişkinlerin iyimserlik düzeyini yükselttiği tespit edilmiştir. Çeçen’in (2002) araştırmasında da grup yaşantısı yoluyla, sınıf öğretmeni adaylarına, 11 hafta boyunca, uygulanan Duyguları Yönetme Becerileri Eğitimi Programı’nın; deney grubunun, sözel olarak duyguları ifade edebilme, öfke yönetimi ve genel olarak duyguları yönetme becerileri üzerinde bir değişim yaptığı görülmüştür. Ayrıca uygulanan eğitim programının, duyguları olduğu gibi gösterebilme, olumsuz bedensel tepkileri kontrol edebilme ve başa

çıkma becerileri üzerinde de anlamlı değişimler yaptığı saptanmıştır. Havighurst vd.'nin (2004) araştırmasında ise 4-5 yaşında çocuğu olan anne babalara, çocuklarının duygusal yeterliklerine yönelik uygulanan program sonucunda; ebeveynlerin çocuklarının duygusal dışavurumlarına yönelik daha teşvik edici oldukları, çocuklarıyla olan etkileşimlerinde duygu-odaklı yaklaşımları daha sık kullandıkları ve çocuklarının duygusal dışavurumlarında daha az eleştirel ve daha ilgili davrandıkları görülmüştür. Çocuklarının ise daha az olumsuz tutum sergiledikleri ve özellikle anne babaları programa katılmadan önce davranış bozukluğu gösteren çocuklarda bu konuda belirgin bir azalmanın olduğu tespit edilmiştir. Temel ve Aksoy'un (2000) ev merkezli eğitim programının etkilerini incelemek üzere yaptıkları çalışmalarında da 0-3 yaşındaki çocuklara sahip anne babalara verilen 9 haftalık eğitim sonunda, Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal ve Sözel Tepkilik alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Kurtulmuş'un (2003), Yeşilyaprak'ın (2007), Gençoğlu'nun (2012), Çeçen'in (2002), Havighurst vd.'nin (2004) ve Temel ve Aksoy'un (2000) çalışmalarının bulguları, annelere verilen eğitim sonucunda annelerin çocuk sevme, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme davranışlarındaki olumlu değişimi destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Çocuklara uygulanan duygu düzenleme ölçeğinden elde edilen öntest ve sontest puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Çocuklara Uygulanan Duygu Düzenleme Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek	Grup	n	Ortalama	ss	Çarpıklık			Basıklık		
					ist	Hata	z	ist	Hata	z
Öntest	Deney	21	74,7619	5,941	-,163	,501	-0,325	-,913	,972	-0,939
	Kontrol	21	79,2381	9,544	-,875	,501	-1,747	,596	,972	0,613
Sontest	Deney	21	85,6667	5,894	-,575	,501	-1,148	-,559	,972	-0,575
	Kontrol	21	79,9524	9,667	-1,787	,501	-3,567	5,141	,972	5,289

Tablo 7'de çocuklara uygulanan duygu düzenleme ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, kontrol grubundan elde edilen duygu düzenleme ölçeği sontest puanlarının normal dağılım göstermediği; kontrol grubu öntest verisinin ve deney grubunun öntest ve sontest verilerinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarına ait öntest puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla uygulanan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Duygu Düzenleme Ölçeği Öntest Puanlarının Farklılığının İncelenmesine Yönelik t Testi Sonucu

t testi	Grup	n	Ortalama	sd	t	p
Duygu Düzenleme Ölçeği	Deney	21	74,7619	40	-1,825	0,08
	Kontrol	21	79,2381			

Tablo 8'de duygu düzenleme ölçeği öntest puanlarının farklılığının incelenmesine yönelik t testi sonucu incelendiğinde, çocuklara uygulanan duygu düzenleme ölçeğinden elde edilen öntest puanları, çocukların deney veya kontrol grubunda olmasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Yani, deneysel işlem öncesinde elde edilen ölçek puanları bakımından deney ve kontrol grupları benzerdir.

Çocuklara uygulanan duygu düzenleme ölçeğinden elde edilen veriler için varyansların

homojenliği varsayımı sağlanamamıştır ($F = 4,333$; $p = 0,044$). Bu sebeple deneysel işlemin etkililiğinin incelenmesinde sontest ve öntest fark puanlarının anlamlılığı için t testi yapılmıştır. Elde edilen fark puanları hem deney hem de kontrol grubu için normal dağılmaktadır ($z < 1,96$). Ancak fark puanları için varyansların homojenliği varsayımı karşılanamamıştır ($F = 5,189$; $p = 0,028$). Fakat t Testi, güçlü bir istatistiktir ve bu varsayımın karşılanmadığı durumlarda da güvenle kullanılabileceği belirtilmektedir (Ravid, 1994:157; Aktaran: Büyüköztürk, 2011:27).

Deneysel işlemin çocuklar üzerindeki etkililiğinin incelenmesinde duygu düzenleme ölçeğinden elde edilen fark puanlarının, deney ve kontrol gruplardaki farklılığının incelenmesi için yapılan t testi sonuçlarına tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Duygu Düzenleme Ölçeği Fark Puanlarına Yönelik t Testi Sonucu

t testi	Grup	n	Ortalama	sd	t	p
Duygu Düzenleme	Deney	21	10,904	40	9,933	0,00
Ölçeği	Kontrol	21	0,714			

Tablo 9'da duygu düzenleme ölçeği fark puanları için t testi sonucu incelendiğinde deney ve kontrol grubunun fark puanları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($t_{(40)} = 9,933$; $p < 0,05$). Çocuklarının duygusal gelişimini desteklemeye yönelik eğitim programına katılan annelerin çocuklarının duygu düzenleme ölçeği puanlarındaki ortalama artışın ($\bar{X} = 10,904$), herhangi bir eğitim almayan annelerin çocuklarının puanlarındaki ortalama artıştan ($\bar{X} = 0,714$) anlamlı olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç çocukların duygu düzenlemelerindeki gözlenen değişimin manipüle edilen deneysel işleme bağlı olabileceğini göstermektedir. Anlamlı çıkan bu bulgu için hesaplanan etki büyüklüğü eta-kare (η^2) değeri 0,71'dir. Buna göre etki büyüklüğünün büyük olduğu söylenebilir. Grupların duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlarında gözlenen varyansın %71'inin deneysel koşullar ile açıklanabileceği şeklinde yorumlanabilir. Buna göre, annelere uygulanan eğitim programının çocuklarının duygu düzenlemelerine olumlu yönde etkilediği düşünülebilir.

Altan'ın (2006) araştırmasının bulguları incelendiğinde, çalışmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Altan'ın (2006) anne sosyalizasyonu ile çocuğun mizaç özelliklerinin, çocuğun duygu düzenleme becerisine olan etkisinin incelendiği araştırmasında, annenin olumlu ebeveyn davranışlarının, çocuğun duygu düzenleme becerisine olumlu yönde bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Denham vd.'nin (1997) araştırmalarında da anne babası duygusal olarak olumlu yaklaşım gösteren çocukların, yaşlılarına göre daha olumlu duygular sergiledikleri, anne babası duygusal olarak olumsuz yaklaşım gösteren çocukların ise anaokulunda sosyal açıdan daha yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Çocuklarının duygularını daha iyi eğiten, öğreten anne babaların çocuklarının, duyguları daha iyi anlayan çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Ramsden vd.'nin (2002) ailelerin olumlu ve olumsuz şekilde duygu dışı vurumları ile duygu eğitmenliklerinin, çocuklarının duygularını düzenlemeleri ve saldırganlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında ise çocuğun saldırganlığının hem ailenin olumsuz duygu dışıavurumculuğu, hem de annenin çocuğun olumsuz duygularını kabulü ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Bu çalışmalar, araştırmada annelere verilen eğitim sonunda, çocukların duygu düzenleme puanlarındaki artışına yönelik bulguları ve duyguları düzenlemenin önemini destekler niteliktedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Annelere uygulanan Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programı sonunda, annelerin Barnet Çocuk Sevme Ölçeğinden aldığı öntest-sontest puanları incelendiğinde,

deney ve kontrol grubu ortalama puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını alan deney grubundaki annelerin ortalama Barnett Çocuk Sevmeye puanı ($\bar{X}=94,333$), kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X}=71,381$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Annelerin Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Duygusal Tepki Verebilme alt boyutu öntest sontest puanlarına bakıldığında, deney ve kontrol grubu ortalama puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını katılan deney grubundaki annelerin ortalama Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği puanı ($\bar{X}=3,651$), kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X}=2,976$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annelerin Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutlarındaki öntest sontest puanlarına bakıldığında, deney ve kontrol grubu ortalama puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Çocuklarının Duygusal Gelişimini Desteklemeye Yönelik Eğitim Programını katılan deney grubundaki annelerin ortalama Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçeği puanı ($\bar{X}=3,278$), kontrol grubundaki annelerin ortalama puanından ($\bar{X}=3,016$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocuklara uygulanan Duygu düzenleme Ölçeği fark puanları için t testi sonucu incelendiğinde deney ve kontrol grubunun fark puanları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($t_{(40)} = 9,933$; $p < 0,05$). Çocuklarının duygusal gelişimini desteklemeye yönelik eğitim programına katılan annelerin çocuklarının duygu düzenleme ölçeği puanlarındaki ortalama artışın ($\bar{X}=10,904$), herhangi bir eğitim almayan annelerin çocuklarının puanlarındaki ortalama artıştan ($\bar{X}=0,714$) anlamlı olarak daha fazla olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, deney grubunu oluşturan annelere 13 hafta süreyle verilen eğitim sonucunda, annelerin çocuk sevmeye durumlarında, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme davranışlarında olumlu yönde etkilerin olduğu görülmüşken çocuklarının duygu düzenleme puanlarında da olumlu bir artışın olduğu saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation*. Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği (Adö) El Kitabı*. Ankara: Özgünel Matbaası.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Deneyisel Desenler: Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çeçen, A. R. (2002). *Duyguları yönetme becerileri eğitimi programının öğretmen adaylarının duyguları yönetme becerileri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S. & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion*, 21(1), 65-86.
- Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. New York: Guilford.
- Dimitrov, D.M. & Rumrill, P.D., Jr. (2003). Pretest-posttest designs and measurement of change. *Work*, 20, 159 –165.
- Duyan, V., ve Gelbal, S., (2008). Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeğini Türkçeye Uyarlama Çalışması, *Eğitim ve Bilim*, 33 (148), 40-48.
- Gelbal, S. ve Duyan V. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Çocuk Sevmeye Durumlarına Eden Değişkenlerin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (38),127-137.
- Gençoğlu, C. (2012). *Duygu odaklı terapiye dayalı duygusal farkındalık eğitiminin genç yetişkinlerin iyimserlik*

- düzeylerine etkisi. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Havighurst, S. S., Harley, A. & Prior, M. (2004). Building preschool children's emotional competence: A parenting program. *Early Education & Development*, 15(4), 423-447.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık.
- Kıncal, R.Y. (Ed.). (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Kurtulmuş, Z. (2003). *Anne eğitim programının 4-6 yaş grubu çocuğu olan alt sosyo ekonomik düzeydeki annelerin ve babaların aile ilişkilerini algılamasına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- O'Hagan, M. & Smith, M. (2004). *Early Years Child Care & Education: Key Issues*. Edinburgh: Bailliere Tindall.
- Onur, B. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge.
- Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (Kuram-Araştırma-Uygulama)*. Ankara: Öğreti.
- Ramsden, S. R. & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(6), 657-667.
- Ryder, V. (1995). *Parents and Their Children*. South Holand: The Goodheart-Willcox.
- Tan, Ş. (2016). *SPSS ve Excel Uygulamalı Temel İstatistik-1*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tekin, N. (2016). *Annelere uygulanan çocuklarının duygusal gelişimini desteklemeye yönelik eğitim programının annelerin duygularını yönetmelerine ve çocuklarının olumsuz duyguları ile baş etmelerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Temel, Z. F. & Aksoy, A. B. (2000). Home-based mother training program for 0-3 years of age and its effects on home environment. *Psychologie&Education*, 25/26 (1-2), 51-57.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2007). *Duyguları Fark Etme Ve İfade Etme Psiko-Eğitim programı*. Ankara: Nobel.
- Zientek, L., Nimon, K., & Hammack-Brown, B. (2016). Analyzing data from a pretest-posttest control group design: The importance of statistical assumptions. *European Journal of Training and Development*, 40, 8/9, 638-659, <https://doi.org/10.1108/EJTD-08-2015-0066>.